

Nieuwsbrief

Nederlandse Bodemkundige Vereniging

Redactioneel

Dit is de zesde NBV Nieuwsbrief - een uitstekend initiatief dat in 1999 genomen werd door het vorige dagelijkse NBV bestuur bestaande uit Dr ir Bert Janssen (voorzitter) en Dr ir Jacques Neeteson (secretaris/penningmeester). Sinds mei van dit jaar is er een nieuw bestuur: Prof. Dr ir Karl Harmsen (voorzitter), Prof. Dr ir Sjoerd van der Zee (vice-voorzitter) en Alfred Hartemink MSc (secretaris-penningmeester). Dit bestuur zal uiteraard de nieuwsbrief voortzetten en wij hopen op een plezierige samenwerking de komende jaren en zullen er alles aan doen om de vereniging en de bodemkunde in Nederland te stimuleren!

In deze NBV Nieuwsbrief een kort verslag van de Algemeen Bestuursvergadering gehouden op 3 april in Wageningen. De 127^e Wetenschappelijke Bijeenkomst van de NBV wordt op 2 oktober in Wageningen gehouden. Het thema van de bijeenkomst is: **Bodem en Begroening van Infrastructurele Werken**. De dag wordt georganiseerd in samenwerking met CUR (Civieltechnisch Centrum Uitvoering Research en Regelgeving) en bestaat uit een ochtendprogramma met voordrachten en een excursie rond Wageningen na de lunch. Verder twee stukjes over het SKB platform en het GLOBE initiatief waarvan misschien niet al onze leden op de hoogte zijn. Er valt ook wat te vieren. Johan Bouma, hoogleraar bodeminventarisatie en landevaluatie (WU) en lid van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) is in april koninklijk onderscheiden. In deze Nieuwsbrief een kleine biografische schets - met dank aan Nico van Breemen. Het ISRIC bestaat 35 jaar en Hans van Baren schreef een korte geschiedenis van het instituut voor deze Nieuwsbrief en stuurde ons ook de verkorte notulen van een recente IUSS vergadering. Alle correspondentie met betrekking tot de NBV Nieuwsbrief s.v.p. richten aan: Secretaris NBV, ISRIC, Postbus 353, 6700 AJ Wageningen, e-mail: Hartemink@isric.nl

Algemeen Bestuursvergadering 3 april 2001

Aanwezig: Harco Jellema (Larenstein), Hans van Grinsven (RIVM), Marjan Geense (CUR), Karl Harmsen (ITC, inkomend vz), Bert Janssen (WUR, aftredend vz), Jacques Neeteson (PRI, aftredend secr), Simon Molenaar (NMI), Jos Koolen (WUR), Niels Batjes (ISRIC), Joop Alblas (PAV) en Jelle Staverman (student).

Bestuurswisseling

Omdat de secretaris-penningmeester, Jacques Neeteson, de vergadering om 12:45 uur moet verlaten, wordt het agendapunt betreffende de wisseling van het Dagelijks Bestuur naar voren gehaald. Jacques Neeteson geeft te kennen dat hij in verband met zijn sterk toegenomen werkdruk als Business Unit Manager bij Plant Research International, heeft moeten besluiten zijn functie in het Dagelijks Bestuur te beëindigen. Hij zal wel lid blijven van het Algemeen Bestuur van de NBV tot 2004. Er is een opvolger voor hem gevonden in de persoon van Alfred Hartemink, werkzaam bij het ISRIC in Wageningen. De nieuwe voorzitter Karl Harmsen, dankt de scheidende secretaris-penningmeester voor zijn inzet en met name voor de grote inspanningen die van hem gevraagd werden bij de overgang van het financiële beheer van het voormalige Staringcentrum naar KLV en de daarmee gepaard gaande kinderziektes.

Voorlopig programma toekomstige activiteiten

In het najaar van 2001 zal Marian Geense een wetenschappelijke bijeenkomst organiseren waarvan het thema is 'Bodem en begroening van infrastructurele werken'. Zie verder de aankondiging in deze nieuwsbrief. De vergadering ondersteunt het plan om in het voorjaar van 2002 de wetenschappelijke bijeenkomst van de NBV op te nemen in het programma van het Nederlands Aardwetenschappelijk Congres (NAC-VI). Hans van Grinsven zal het NBV-gedeelte organiseren. Het thema daarvan is: De bodemkundige aspecten van de 5^e Nota Ruimtelijke Ordening. Voor het thema voor het najaar van 2002 'bodemmicrobiologische actualiteiten' dient een potentiële organisator benaderd te worden. Voor de wetenschappelijke bijeenkomst van het voorjaar van 2003 over 'ondergronds bouwen t.b.v. grote infrastructurele werken' hebben zich vorig jaar tijdens de AB-vergadering van 8 februari 2000 Margot de Cleen en Marian Geense als organisatoren gemeld.

Samenwerkingsverbanden

(a) KNGMG

In NBV Nieuwsbrief IV is vermeld dat het bestuur van het Koninklijk Nederlands Geologisch en Mijnbouwkundig Genootschap (KNGMG) contact heeft gezocht met het bestuur van de NBV. Het onderwerp is ook aan de orde geweest tijdens de Algemene Ledenvergadering van de NBV op 26 oktober 2000 in Utrecht. Een van de mogelijkheden zou zijn dat de NBV-leden de KNGMG Nieuwsbrief zouden gaan ontvangen. Dat zou wel leiden tot een verhoging van de huidige contributie van de NBV. De KNGMG Nieuwsbrief komt ca 10 keer per jaar uit. In die nieuwsbrief zouden speciale NBV pagina's kunnen worden opgenomen. In principe staat de NBV wel achter meer contact met anderen maar dat mag niet leiden tot verlies van eigen

identiteit en tot verlies van de leden die geen zin hebben om te betalen voor een tijdschrift waaraan ze geen behoefte hebben. Voorgesteld wordt (1) om na te gaan wat het zou kosten om 1 pagina in de KNGMG Nieuwsbrief te reserveren voor de NBV en dan te bezien of het zinvol zou zijn om dit medium te gebruiken om informatie m.b.t. de NBV te verstrekken aan de lezers van de genoemde nieuwsbrief, en (2) de leden van de NBV te attenderen op de mogelijkheid om lid te worden van de KNGMG en voor het luttel bedrag van 100 gulden per jaar de KNGMG Nieuwsbrief alsmede het tijdschrift Geologie en Mijnbouw te ontvangen.

(b) SKB

SKB staat voor Stichting Kennisontwikkeling en kennisoverdracht Bodem (zie het stukje verderop in deze Nieuwsbrief). De organisatie beoogt een platform voor bodemkundige kennis te zijn en een kennismakelaar t.b.v. de gebruiker van bodemkundige kennis. Aan het DB-NBV en diverse andere organisaties is door SKB gevraagd mee te doen in een 'denktank' overleg. Dat vond plaats op 24 januari 2001, waarbij NBV vertegenwoordigd werd door de voorzitter. SKB organiseert o.a. BodemBreed, ieder najaar in Lunteren. De programmacommissie vergaderde op 20 februari 2001, maar toen waren alle leden van het DB-NBV verhinderd. Tot nu toe hadden de onderwerpen van BodemBreed vooral betrekking op bodemhygiëne, bodemverontreiniging en bodemsanering. In het nieuwe NBV bestuur zitten verschillende personen die vertrouwd zijn met Bodem Breed en zij zouden namens NBV aan de besprekingen kunnen deelnemen. SKB heeft een website (www.skbodem.nl).

Website van NBV

Helaas is Paul Römken die zich namens het NBV bestuur met de NBV website bezighield verhinderd deze NBV vergadering bij te wonen. De vergadering komt tot de conclusie dat de moeite en de tijd die het kosten om een eigen website te creëren en up-to-date te houden wellicht niet opwegen tegen het mogelijke rendement ervan. Besloten wordt om het idee van een eigen Website voorlopig aan te houden en de mogelijkheden om dit gezamenlijk te doen met andere, verwante instellingen of organisaties nader te onderzoeken. In een volgende NBV Nieuwsbrief zal getracht worden een overzicht op te nemen met bodemkundig interessante websites.

II

Programma 127^e Wetenschappelijke Bijeenkomst

Infrastructurele werken, zoals wegen, bruggen, sluizen en kanalen krijgen een belangrijke toegevoegde waarde als ze goed in het landschap worden ingepast. Maar er is meer dan alleen de belevingswaarde van deze in ons land in ruime mate aanwezige constructies. Een wijs gebruik van natuur en landschap creëert ook ruimte voor natuurlijke ontwikkelingen, geeft mogelijkheden om versnippering van natuurlijke gebieden tegen te gaan en bevordert de biodiversiteit van nabijgelegen gebieden.

Op 2 oktober 2001 organiseren de NBV en de CUR (Civieltechnisch Centrum Uitvoering Research en Regelgeving) over dit onderwerp een bijeenkomst, getiteld:

Bodem en Begroening van Infrastructurele Werken

Tijdens de ochtendlezingen zal ingegaan worden op de rol die bermen van wegen en oevers in het ecosysteem van het Nederlandse landschap spelen, op de consequenties van verontreiniging in de bermen door het autoverkeer en op de mogelijkheden tot herstel. Een middag excursie rond Wageningen completeert het programma.

Ochtendprogramma

De dagvoorzitter is Prof. Dr K.V. Sýkora, leerstoel inrichting en beheer van de infrastructuur van de Wageningen Universiteit.

9.30-10.00	Ontvangst met koffie of thee
10.00	Opening door NBV bestuur
10.00-10.30	Prof. Dr K.V. Sýkora en Dr L.M. Fliervoet De betekenis van wegbermen voor de natuur
10.30-11.00	Dr A. P. Schaffers Relatie bodem en vegetatie in bermen
11.00-11.30	ir W. Janssen van der Laak De bodemkwaliteit van wegbermen
11.30-12.00	Drs M. Soesbergen Vegetatie en natuurvriendelijke oevers langs rijkswateren
12.00-12.30	Algemene discussie
12.30-13.30	LUNCH in de Hotelschool

Het ochtendprogramma zal gehouden worden in de Hotelschool Wageningen (net als de 126e Wetenschappelijk Bijeenkomst in april van dit jaar). De Hotelschool bevindt zich op de Marijkeweg 20 in Wageningen, voor routebeschrijving zie:

http://www.denieuwewereld.nl/about_index.htm

Middagprogramma

13.30-16.00	Dr L.M. Fliervoet. Inleiding op de excursie die in het teken staat van bodem en vegetatie. Tijdens de excursie gaan we lopend of met de fiets in drie ploegen naar wegbermen met verschillende bodemtypes rondom Wageningen. Ook zullen er dassentunnels bezocht worden. Denk aan uw laarzen!

Samenvatting voordrachten 127^e WB

De betekenis van wegbermen voor de natuur

Prof. Dr K.V. Sýkora

Wageningen Universiteit, Natuurbeheer en Plantenecologie, Bornsesteeg 69

6708 PD Wageningen, E-mail: Karle.Sykora@staf.ton.wag-ur.nl

De bermen in Nederland hebben een totale oppervlakte van ca. 600 km² en een totale lengte van meer dan 116.000 km. Vergeleken met de 1.375 km² natuurgebied in Nederland nemen bermen dus een aanzienlijke oppervlakte in. Dit uitgebreide netwerk dooradert alle landschappen van Nederland. De bermen bieden dankzij de grote bodemverschillen plaats aan een grote verscheidenheid aan wilde plantensoorten, ogen in het bloeiseizoen zeer kleurig én zijn hierdoor van betekenis voor het behoud van een deel van de Nederlandse biodiversiteit. Ook veel diersoorten hebben geprofiteerd van het ecologisch beheer. Via wegbermen komt de natuur op veel plaatsen diep de stedelijke bebouwing in met positieve effecten op de biodiversiteit én de ontsnippering binnen en buiten de stad. De verscheidenheid aan vegetatietypen en hogere plantensoorten in bermen is groot. In een landelijk onderzoek zijn in bermen 69 verschillende vegetatietypen aangetroffen en 798 soorten planten (d.w.z. 55% van de Nederlandse flora). Circa 17% hiervan is zeldzaam.

Bermen blijken voor 159 plantensoorten (11% van de Nederlandse flora) bijzonder van belang te zijn omdat het ecologische beheer voor deze soorten optimale omstandigheden schept. Door ecologische inrichting en ecologisch beheer is deze lijst waarschijnlijk nog uit te breiden. Om in bermen bij aanleg en beheer te kunnen sturen is precieze kennis nodig van de relatie tussen plantengemeenschappen en bodemfactoren. Met deze kennis is het mogelijk om bermen bewust in te richten met doelvegetaties voor ogen.

Relatie bodem en vegetatie in bermen

Dr A. P. Schaffers

Wageningen Universiteit, Natuurbeheer en Plantenecologie, Bornsesteeg 69

6708 PD Wageningen, E-mail: Andre.Schaffers@staf.ton.wag-ur.nl

Specifiek voor wegbermen is onderzoek gedaan naar de bodemcondities waaronder verschillende vegetatietypen voorkomen. Er werden 15 (onbemeste) plantengemeenschappen onderzocht op zeer uiteenlopende standplaatsen. Het ging hierbij om relatief soortenrijke en/of natuurwetenschappelijk waardevolle vegetaties. Een groot aantal bodem-fysische en -chemische kenmerken van de bodem werd gemeten, waaronder *in situ* N-mineralisatie gedurende 2 jaar. Er waren 8 zogenaamde masterfactoren aan te wijzen waarvan 7 bodemfactoren: gemiddelde voorjaars-grondwaterstand, gemiddelde laagste grondwaterstand, pH, kalkgehalte, nitrificatiegraad, percentage slib, beschikbaar kalium. Op basis van de masterfactoren was in meer dan 85% van de locaties de plantengemeenschap te voorspellen. Dit betekent dat door het inspelen op deze factoren, of eventueel het manipuleren ervan, sterk sturend opgetreden kan worden voor wat betreft de te verwachten plantengemeenschap. Bij een deel van de

factoren gaat het om variabelen die tijdens berm-aanleg te manipuleren zijn. De enige factor die direct met nutriëntenbeschikbaarheid te maken heeft, bleek beschikbaar K te zijn. Jaarlijkse N-mineralisatie bleek via een empirische relatie goed te voorspellen uit de hoeveelheid beschikbaar N-mineraal, rekening houdend met het gewichtspercentage bodemvocht en de pH. De jaarlijkse N-mineralisatie varieert onder natuurlijke omstandigheden met het vochtgehalte en de zuurgraad van een bodem. Het feit dat zowel vocht- als pH-gerelateerde factoren reeds in het rijtje van masterfactoren voorkomen, verklaart waarschijnlijk waarom de N-mineralisatie niet extra bijdraagt aan de voorspelling van de te verwachten plantengemeenschap. Kalium was in het rijtje van masterfactoren het enige macro-nutriënt. In praktijk zit er vaak veel tijd tussen het maaien en het afvoeren van grasbermen. Uit het onderzoek bleek dat N, P en K in snel tempo uit het nog niet geruimde maaisel verdwenen, waarschijnlijk grotendeels terug de bodem in. Vooral voor K was de uitspoeling zeer sterk en K circuleert dus snel tussen bodem en vegetatie. Uit modelberekeningen bleek dat in de meeste vegetatietypen het maaisel binnen een week (tot 10 dagen) afgevoerd moet zijn indien er meer nutriënten afgevoerd moeten worden dan er via de atmosfeer worden aangevoerd worden om bodem-verschraling na te streven.

De bodemkwaliteit van wegbermen

ir W. Janssen van der Laak

Rijkswaterstaat, DWW, Postbus 5044, 2600 GA Delft

E-mail: W.H.JanssenVDLaak@dww.rws.minvenw.nl

Het autoverkeer produceert milieubelastende stoffen door verbranding van brandstoffen, slijtage van auto's en wegdek, corrosie van wegmeubilair, uitloging van wegebouw materiaal, onkruid-bestrijdingsmiddelen en wegezout. Naast de luchtverontreiniging betreft dit ook de diffuse verspreiding van micro verontreinigingen als zware metalen, polycyclische aromatische koolwaterstoffen (PAK) en minerale olie. Deze niet gasvormige stoffen komen voor een deel op het wegdek terecht of verwaaien naar de wegberm en verdere omgeving. Door het afspoelen van regenwater komt ook op de weg gedeponerd materiaal in de berm en het oppervlaktewater terecht. De stoffen zijn van invloed op de milieuhygiënische kwaliteit van de bodem. De centrale vraag in deze voordracht is: Wat betekent deze verontreiniging voor de bodem en hoe kun je de verontreiniging tegengaan.

Vegetatie en natuurvriendelijke oevers langs rijkswateren

Drs M. Soesbergen

Rijkswaterstaat DWW, Postbus 5044, 2600 GA Delft

E-mail: M.Soesbergen@dww.rws.minvenw.nl

In de lezing zal worden ingegaan op de aspecten die in het handboek natuurvriendelijke oevers worden behandeld. Dit gaat om: De aanpak van oeverprojecten, randvoorwaarden voor nvo's langs verschillende watertypen, vegetatie langs grote (rijks)wateren, en een evaluatie en stand van zaken. Allereerst wordt ingegaan op de

oorsprong van natuurvriendelijke oevers, natuurvriendelijke oevers in het beleid en wat Rijkswaterstaat hieraan doet. Hierna wordt het cyclische proces van het oeverbeheer met de verschillende planonderdelen van het beheersplan besproken, gevolgd door de volgende watertypen en de verschillen daartussen: rivieren, kanalen, meren en getijdewateren. De koppeling van RWS-ecotopen met de vegetatie van Nederland zoals dit is uitgevoerd door Alterra o.l.v. Joop Schaminee komt ook aan de orde. Tot slot zal worden ingegaan op de huidige stand van zaken. Er wordt momenteel hard gewerkt aan een evaluatie van tien jaar nvo's bij RWS.

II

Bodemkennis groeit en bloeit in SKB-netwerk

SKB staat voor Stichting Kennisontwikkeling en kennisoverdracht Bodem en is opgericht voor het uitvoeren van een stimuleringsprogramma over bodemkwaliteit. Het drieluik van het programma bestaat uit 'sanering verontreinigde locaties', 'bodembeheer en ruimtelijke inrichting' en 'kennisoverdracht en implementatie'. Begin 2000 van start gegaan, zijn de eerste gewassen in de vorm van kennisproducten tot bloei gekomen. De meest recente voorstellen voor de ontwikkeling en overdracht van bodemkennis worden in oktober 2001 beoordeeld, waarmee het totale budget van 45 miljoen gulden is gealloceerd. Daarmee breekt een periode tot en met 2003 aan, waarin het ontwikkelen en verspreiden van kennisproducten centraal staat. Welke kennis uit het SKB-netwerk is nu al beschikbaar en wat kunt u verwachten? Een paar voorbeelden.

www.bodembreed.nl

Een virtueel netwerk, waarbij het mensennetwerk SKB een voedingsbodem vormt. Via de tabs 'bodemkennis' en 'bodempraktijk' ontsluiten vakredacteuren uit respectievelijk de aanbod- en vraagkant de beschikbare kennis. Ook de onderdelen 'forum', 'agenda' en natuurlijk 'SKB' (bevat o.a. een overzicht van lopende projecten) zijn een bezoek aan deze portal waard. Tevens kunt u zich abonneren op de elektronische nieuwsbrief BodemBreed via genoemde site.

Praktijkgerichte kennisontwikkeling en –overdracht

Het bodemprogramma gericht op biologische in-situ sanering (NOBIS) dat SKB in de tijd is voorgegaan, heeft geresulteerd in een digitale productengids. Met behulp van deze (ook via www.bodembreed/skb te raadplegen) gids is alle ontwikkelde NOBIS-kennis toegankelijk. SKB gaat de gids uitbreiden met resultaten van SKB projecten. Voorafgaand aan deze laatste stap, komt u ongetwijfeld via de diverse kanalen nog in aanraking met in ontwikkeling zijnde en ontwikkelde bodemkennis. Te denken valt daarbij aan workshops, internet, vakbladen en rapporten. Ook SKB-Nieuws, de nieuwsbrief van SKB, brengt u regelmatig op de hoogte van de voortgang van de projecten. U kunt zich abonneren (gratis) via skb@cur.nl.

Platforms

Voor een effectief en slagvaardig bodemkwaliteitsbeheer is communicatie nodig tussen mensen uit het beleid, het onderzoek en de praktijk. Uitwisseling van beleidsvisies, onderzoeksresultaten en praktijkervaringen helpen om vernieuwing te stimuleren, oplossingsrichtingen te vinden en innovaties in de praktijk te brengen. De platforms bieden een ontmoetingsplaats voor kennisvragers en -aanbieders, voor praktijkmensen en beleidsmakers, voor ontwikkelaars en gebruikers. De door SKB in het kader van bodembeheer gefinancierde platforms zijn er op het gebied van risico's (NARIP), bodembeheer, grondwaterbeheer en waterbodems (Baggernet). Voor meer informatie kunt u terecht bij het secretariaat van de platforms: m.euser@mep.tno.nl

Fundamenteel/strategisch onderzoek

Voor de ontwikkeling van strategisch fundamentele bodemkennis is Trias opgericht: een samenwerkingsverband van het NWO en de ICES programma's Stichting kennisontwikkeling en kennisoverdracht (SKB) en het Delft Cluster (DC). Trias heeft twee hoofdthema's, te weten: processen in de ondergrond en ecologie en bodemkwaliteit. Voor meer informatie: www.nwo.nl

Toekomst SKB

De looptijd van het SKB-programma is van 1999 tot en met 2002, met waarschijnlijk een uitloop in 2003. SKB heeft de ambitie om ook na 2003 voort te gaan, bijvoorbeeld met behulp van ICES III financiering. Het in 1999 gestarte programma is gebaseerd op een 10-jarenplan. Het kabinet heeft de financiering van dit plan voor de lopende kabinetsperiode verzekerd, dus tot eind 2002. In de laatste maanden van dit jaar vindt een evaluatie plaats van het functioneren en de resultaten van SKB. Op grond van die evaluatie zal een besluit worden genomen voor de vervolgfianciering na 2002.

Voor meer informatie:

SKB - Stichting Kennisontwikkeling en kennisoverdracht Bodem
Büchnerweg 1, Postbus 420, 2800 AK Gouda
Tel 0182-540690, fax 0182-540691,
E-mail: skb@cur.nl
site: www.bodembreed.nl

II

Jongeren onderzoeken de bodem met GLOBE

Binnen het educatieve GLOBE (Global Learning and Observation to Benefit the Environment) programma werken scholieren en wetenschappers samen aan kennis over het milieu. Leerlingen van basis en voortgezet onderwijs verzamelen in hun eigen schoolomgeving gegevens over water, weer, vegetatie en de bodem. De metingen zijn eenvoudig uitvoerbaar en de methodieken zijn ontwikkeld door wetenschappers. Via het Internet slaan de leerlingen de gegevens op in wereldwijde

computerbestanden. Wetenschappers gebruiken de gegevens voor 'monitoring' en scholieren gebruiken de gegevens voor onderzoeksprojecten. Op het gebied van bodem onderzoeken scholieren de bodemgesteldheid, de bodemvochtigheid en het grondgebruik met behulp van satellietafbeeldingen in hun eigen schoolomgeving.

Het initiatief voor GLOBE werd in 1995 genomen door Al Gore, voormalig vice-president van de Verenigde Staten. Inmiddels doen 96 landen aan deze succesformule mee. GLOBE Nederland koppelt Nederlandse wetenschappers en opdrachtgevers aan het GLOBE programma. Samenwerkingspartners zijn ondermeer KNMI, Space Expo, RIVM, Wageningen Universiteit, Gemeentes, Waterschappen en het ISRIC. In Nederland wordt GLOBE gefinancierd door het Ministerie van VROM en OC&W.

Een nieuwe generatie bodemkundigen en NBV leden begeeft zich op weg!

In het bodemonderzoek komen verschillende GLOBE onderdelen samen. Uit wetenschappelijk oogpunt is het onderdeel bodemonderzoek interessant, niet alleen omdat het een gegevens oplevert, maar meer omdat via het GLOBE programma een netwerk van meetpunten ontstaat. Maar belangrijker is dat het GLOBE programma scholieren kennis laat maken met de natuurlijk hulpbronnen en de fascinerende wereld van de bodem in het bijzonder. Het is van belang dat zoveel mogelijk scholen meedoen en alle scholen zijn welkom.

Voor meer informatie:

Mw J Harrewijn

GLOBE

SME MilieuAdviseurs

Postbus 13030, 3507 LA Utrecht

Tel: 030 - 280 2444

Email: jh@sme.nl

site: www.smeglobe.nl

Prof. Dr ir J. Bouma geridderd

In april is Johan Bouma van het Laboratorium voor Bodemkunde en Geologie van de Wageningen Universiteit in zijn woonplaats Rhenen geridderd als Officier in de orde van Oranje Nassau. Hoewel hij voor weinig Nederlandse bodemkundigen een onbekende zal zijn, geven wij een hierbij een kleine biografische schets.

Na zijn studie bodemkunde aan de Landbouwhogeschool werkte Johan (1940) vanaf 1966 als wetenschappelijk medewerker bij het Laboratorium voor Regionale Bodemkunde in Wageningen. Zijn promotie onderzoek betrof de structuur en stabiliteit van bodems als functie van landbouwkundig bodembeheer. In 1969 aanvaardde hij een positie bij de vakgroep bodemkunde aan de Universiteit van Wisconsin in de Verenigde Staten. Daar richtte zich het onderzoek op het belang en gebruik van bodemmorfologische en fysische gegevens voor het oplossen van praktische problemen. Na zijn terugkeer in Nederland in 1975, werd Johan hoofd van de afdeling bodemfysica van de StiBoKa (Stichting BodemKartering) in Wageningen. Van 1983 tot 1986 was hij adjunct-directeur van de StiBoka en in 1986 trad hij in dienst van de Landbouwhogeschool als hoogleraar Bodeminventarisatie en Landevaluatie. Sinds 1986 heeft hij meer dan 30 PhD studenten begeleid en Johan is een belangrijke motor achter de samenwerking met niet-bodemkundigen en interdisciplinaire aanpak van problemen in landbouw en milieu. Er zijn meer dan 350 publicatie's van zijn hand verschenen. Sinds 1998 is hij lid van de Wetenschappelijk Raad voor het Regeringsbeleid maar ook nog twee dagen per week in Wageningen.

Johan was van 1982 tot 1985 voorzitter van de NBV. Hoewel dit bij de beschrijving van bijzondere verdiensten niet vermeld werd, meenden wij deze omissie even te moeten vermelden en de Nederlandse Bodemkundige Vereniging feliciteert Johan dan ook van harte met de verkregen ridderorde!

**Keep telling them that
soil science is an
awesome subject!**

35 jaar ISRIC

Het International Soil Museum (ISM) werd in 1966 opgericht met het doel de belangrijkste bodems van de wereld te verzamelen, te bestuderen, te onderzoeken en met elkaar te vergelijken. Het idee is afkomstig van Prof. Dr ir F.A. van Baren, die reeds in 1952 met een voorstel kwam om in nauw overleg met de FAO een grote collectie bodems, vnl. van de (sub)tropen, bijeen te brengen in één instituut, mogelijk het Koninklijk Instituut voor de Tropen (KIT) te Amsterdam. De basis zou kunnen zijn de verzameling bodemmonsters, die Prof. Dr E.C.J. Mohr uit het toenmalige Nederlands Indië naar het KIT had meegenomen. Deze collectie dateert vermoedelijk van vóór WO II en een klein deel is nog bewaard gebleven. De International Society of Soil Science (ISSS) nam op het 6^e congres in 1960 een resolutie aan over de noodzaak van een Soil Map of the World en over de wenselijkheid te komen tot het oprichten van een daaraan gekoppeld Wereld-bodem-museum. Nogmaals voorgesteld in 1964 op het 7^e ISSS congres, werd op de Algemene Vergadering van de Unesco in 1964 door de Nederlandse Regering aangeboden om het International Soil Museum op te richten en voor basisfinanciering te zorgen.

In 1966 werd het ISM inderdaad opgericht, behorend tot het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen. Het werd financieel en administratief ondergebracht bij het ITC, een situatie die tot op de dag van vandaag voortduurt, zij het dat ISRIC nu een aparte stichting is. Als honorair directeur werd Prof. Van Baren benoemd, die het ISM leidde tot 1975.

Na meer dan 10 jaar te zijn gehuisvest in een gymnastiekzaal en een barak van de Universiteit Utrecht en samenwerkend met de Afdeling Bodemkunde van de Universiteit, verhuisde het ISM in 1977 naar een nieuw gebouw in Wageningen. Prof. Dr ir P. Buringh heeft zich in het bijzonder ingezet om het ISM een eigen plaats te geven in Wageningen. In de eerste jaren werd ook veel steun ondervonden van o.a. Prof. Dr ir A.P.A. Vink, Universiteit van Amsterdam en ir R.P.H.P. van der Schans van de Stichting voor Bodemkartering.

De belangrijkste doelstellingen in de eerste jaren waren: het verzamelen en tentoonstellen van monolieten, bodemmonsters en gegevens van bodems die grote oppervlakten van de aarde bedekken; het bestuderen, analyseren, vergelijken, evalueren van de bodems en de resultaten ervan te verspreiden d.m.v. lezingen, publikaties, enz.; de ontwikkeling van betere analysemethoden; hulpverlening aan het oprichten van nationale bodemkundige musea.

Onder leiding van Dr ir W.G. Sombroek, die van 1978 tot 1991 directeur was van het ISM - in 1984 omgedoopt tot International Soil Reference and Information Centre (ISRIC) - namen de werkzaamheden toe en werd het instituut over de gehele wereld bekend. Het aantal projecten in ontwikkelingslanden nam toe, het publikatieprogramma werd sterk uitgebreid en de bezoekers aan de bodemexpositie stroomden toe. Ook de collectie bodemkaarten en de bibliotheek werden bekend bij veel studenten en wetenschappers. In 1978 waren er 15 medewerkers, in 1991 een twintigtal. Onder leiding van Dr Sombroek werden de Global Assessment on Human-induced Soil Degradation (GLASOD) en Soils and Terrain Digital Database (SOTER) projecten gestart, die internationaal zeer bekend zijn geworden. In deze periode werd ISRIC ook gekozen tot het World Data Centre for Soils van de International Council

for Science (ICSU). Verder was er veel belangstelling van buitenlandse bodemkundigen om 6 maanden tot een jaar gastmedewerker te zijn op het ISRIC. Dr. Sombroek was ook 12 jaar Secretaris Generaal van de ISSS, hetgeen zeker heeft bijgedragen tot de naamsbekendheid en succes van ISRIC. Dr. Sombroek vertrok naar de FAO in Rome, maar is inmiddels na zijn verblijf in Rome en in het Amazonegebied in Brazilië bij een Wereldbank project, teruggekeerd als Senior Gastmedewerker op het ISRIC. De verbintenis van ISRIC met de ISSS – nu International Union of Soil Sciences (IUSS) – werd voortgezet door de schrijver dezes als Adjunct Secretaris Generaal.

Het ISM-ISRIC wordt bestuurd door vertegenwoordigers van de Universiteit, DLO en het ITC, en een aantal leden die op persoonlijke titel worden gekozen. Ook werden opgericht het Dutch Advisory Council, met ong. 15 Nederlandse bodemkundigen, en het International Advisory Panel (IAP), dat ad-hoc door de Unesco bijeen werd geroepen. In de loop der jaren werden de adviserende groepen minder geraadpleegd en het IAP werd weer opgeheven.

**Expositie zaal van het
ISRIC te Wageningen**

Dr. ir. L.R. Oldeman, tot dan projectcoördinator van GLASOD, werd in 1991 tot directeur benoemd. In de jaren die volgden nam de afhankelijkheid van externe financiering toe. Het aantal ISRIC medewerkers groeide tot ong. 25. De bekendheid werd groter, o.a. door een aantal spraakmakende projecten, zoals de World Map on Human-induced Soil Degradation, als uitvloeisel van GLASOD. Deze eerste wereld inventarisatie van de verschillende vormen en intensiteit van bodemdegradatie wordt nog steeds in de literatuur aangehaald en geprezen. Andere belangrijke projecten zijn de World Soils and Terrain Digital Database (SOTER), met daaraan gelieerde inventarisaties in diverse continenten en landen. Verder functioneren een twintigtal nationale bodemkundige musea over de hele wereld, waarvan het personeel in Nederland en ter plekke een 4 tot 6 weekse training heeft gekregen van ISRIC

bodemkundigen en technici. Het ISRIC werkt veel samen met nationale (Alterra, Wageningen Universiteit en ITC) en internationale organisaties en verenigingen (FAO, UNEP, IIASA, European Soil Bureau en de International Union of Soil Sciences).

De lezers van de NBV-Nieuwsbrief zijn zeker op de hoogte van de vele veranderingen, die zich de laatste jaren in de landbouwkundige wereld hebben afgespeeld. Deze ontwikkeling met zijn vele wijzigingen zal ongetwijfeld in de komende jaren doorgaan. Ook bij het ISRIC zijn veranderingen in gang gezet. Een zeer belangrijke is de associatie van ISRIC als zelfstandige Stichting met Wageningen UR, in het bijzonder met het Departement van Omgevingswetenschappen en Kenniseenheid Groene Ruimte, met ingang van 1 januari 2002. Ook programmatisch zijn er belangrijke aanpassingen, w.o. het opzetten van een uitgebreide informatieservice en -diensten via internet. De bodemkundige informatie en kennis zullen op deze manier voor een breder publiek toegankelijk zijn. De nadruk ligt op de belangrijke maatschappelijke functie van de bodem. Binnenkort gaat ISRIC dan ook digitaal zijn vleugels verder uitslaan. Het heeft hoge verwachtingen van het beschikbaar stellen van gedetailleerde bodemkundige informatie voor bodemkundigen en andere geïnteresseerden via het internet!

Aan het 35-jarig bestaan werd enige aandacht besteed, o.a. door de organisatie van een Mini-symposium getiteld "Upscaling and Downscaling in Soil Science: Theory and Practice". Een tweede symposium in dit kader is in voorbereiding onder de titel: "Soil Degradation in Africa: Conflicting Perspectives".

Hans van Baren

(Gastmedewerker ISRIC)

Dit stukje is mede gebaseerd op bijdragen van mijn ISRIC-vrienden, die ik hierbij hartelijk wil bedanken.

II

Internationale zaken

MEETING OF THE MEMBERS OF THE IUSS BUREAU, VIENNA, 14-16 JUNE, 2001.

The following officers of the Union participated: W.E.H. Blum, M. Jamagne, I. Kheoruenromne, P. Lüscher, G. Petersen, A. Ruellan, D.L. Sparks, S. Theerawong, J.H.V. van Baren.

Congress in Bangkok

The Third Announcement has now been published, and 4000 copies were mailed. The Fourth Announcement will be forwarded to those who have sent in their "Intention to Attend". At present about 1450 abstracts have been submitted and the final list of oral and poster presentations will soon be available. Some symposia will be combined or regrouped, because of a very different number of submitted papers. For interesting

contributions, which do not fit a Symposium, a slot could perhaps be made in a "Miscellaneous Soil Science Symposium". Each Symposium will consist of one invited paper, 6-7 oral contributions, and the other presentations as posters for which there is enough capacity at the same day and in the vicinity of the oral Symposium. The publications will be: all abstracts, list of participants, and plenary papers: in hardcopy and on CD-ROM: oral papers most likely only on CD-ROM. Much work is involved in editing papers. Perhaps some soil science journals are interested in preparing special issues with contributions from the Congress. As some scientists prefer refereed journal articles instead of published Congress papers. It was suggested that the Convenors should make summaries of their symposia immediately after, or even before, the Congress. These summaries should be published as well, as done at the Montpellier Congress. The speakers for the 4 Plenary Sessions have not yet been selected. With regard to the excursions, the Organizers gave information about the large funding from the Thai Government for those held in Thailand. It is not yet sure if all excursions to neighbouring countries can be held. The Organizers are pleased with the active cooperation of Symposia Convenors and the Thai Co-convenors, and are convinced that an interesting program can be made available to the participants.

Elections of new officers

At the Congress, sufficient time should be available for the election of new officers for Divisions and Commissions. The Working Groups could decide for themselves, either at the Congress or at a meeting of the Working Group. Candidates for an office in a Division and Commission should attend the Congress and present themselves before the election. It is hoped that enough good candidates will be proposed in time, because the list of candidates should be available beforehand. Especially the function of Divisional Chairperson is very important for the successful implementation of the new scientific structure. Perhaps an active search should start for prospective chairs if not enough candidates are put forward until the deadline for nominations (6 months before the Congress). Information about the new election procedures should be published again in the Bulletin. It was decided that at the Congress in 2006, all Working Groups will be closed, and re-start if appropriate. Working Groups should report about their activities and accomplishments during the last 4 to 8 years, if they have not yet done so. These can then be assessed.

It was decided that no meetings of the old Commissions will be held, only the new structure will be taken into account. The Secretary General will prepare a text, to be put at the disposal of all Congress participants, with the regulations of the elections and voting procedures. A list of candidates will also be available at the start of the Congress. A practical ballot sheet was proposed and will be further developed. Furthermore, it was decided that the Bureau will act as Election Committee.

For the final program, the Organizing Committee will take into consideration the suggestions made with regard to the election meeting and the five Council meetings. It was also decided that the first meetings of the new Divisions will be chaired by: M. Jamagne, Division 1; D. Sparks, Division 2, G. Petersen, Division 3 and A. Ruellan, Division 4.

Succession of IUSS officers

The Secretary General informed the Bureau that the Search Committee for a new Secretary-General has proposed two names. Names for successors of the Deputy Secretary General and Treasurer have also been received. More nominations are expected.

IUSS Bulletin and Website

The discussion was a follow-up of the deliberations at the Inter-congress Meeting of the Council, which took place last year in Bangkok. Since more and more Newsletters, Bulletins, etc. are no longer being sent as hardcopies to members of many societies, and a website taking its place, IUSS should follow this trend. It was earlier decided that the IUSS Bulletin will remain to be printed for members who have no access to the web, for life members, for libraries (50 US\$ per year), and for individual subscribers (25 US\$ per year). The website can be placed and taken care of, against payment, at the International Soil Reference and Information Centre (ISRIC), in Wageningen, The Netherlands. The Secretary General remains the editor and is responsible for the contents of the printed Bulletin and the website. Contacts between the parties involved in this exercise will be intensified and it is foreseen that the first version of the IUSS website will be installed before the end of 2001.

Soil Science Reviews - a new journal

Mrs. Judith Taylor, from Elsevier Science Publishers, presented information about a planned new journal, entitled "Soil Science Reviews". This idea was welcomed, and the possibility to become a Cooperating Journal of the IUSS was mentioned. A lively discussion followed, and Elsevier will take some suggestions with regard to the scope, size and content into account. A possible link with the IUSS might be explored at a later date. Members of the IUSS will get the journal for a low individual subscription rate. The journal will be presented at the World Congress in Bangkok.

Membership and finances of IUSS

As in the past, the financial situation is not bright, but is hoped that at the time of the Congress more national societies have joined the Union, and have paid their dues. Quite a large number of countries are in arrears. The treasurer plans that by 2005 the annual income of the Union has increased to an acceptable level, with which it is feasible to give some financial support to Divisions. The Chair of the Standing Committee of Budget and Finances will step down soon, and a good successor of Dr. W.R. Gardner should be found. This position is of great importance, also in view of fundraising activities.

Prizes of IUSS

Information about the prizes was already published in the Bulletin. There are two prizes: the Dokuchaev Prize for basic (fundamental) research and the Liebig Prize for applied research. Since the Soil Science Society of America knows many prizes, D. Sparks will look through the texts governing these prizes, and will suggest

procedures. The Bulletin will contain the final text about the two IUSS prizes, which will for the first time be awarded at the 2006 Congress in Philadelphia.

Relation with other sciences

In view of the increased attention given to contacts with organizations in related sciences, the Secretary-General gave detailed information about aims and structure of the International Council for Science (ICSU), of which the IUSS is a Scientific Union Member. Many contacts exist already with other Unions, and it was concluded that these should be intensified. This should also include other international and national organizations, related NGO's, etc. It is up to Divisions, Commissions and Working Groups to lay contacts with prospective cooperating societies, organizations, etc. for joint activities, e.g. meetings and projects.

Soil Convention

Information was exchanged about the different conventions, declarations and charters, in which soil plays a role, and especially about the initiative of the IUCN Commission on Environmental Law, which established the Sustainable Soils Working Group. This Working Group, in which Dr. I. Hannam is the leading soil scientist, investigates the international and national dimensions of the legal protection of soils. A Symposium at the Bangkok Congress will address this important issue.

Winfried Blum and Hans van Baren
(Based upon the minutes of the Meeting)

Π

Nog even dit.....

Op 1 oktober a.s. verschijnt als eerste uitgave in een nieuwe serie EGO documenten bij KIT Publishers een roman getiteld **Verstoorde Aarde**, ISBN 90-6832-513-2. De auteur is Co Andriess (Dr J.P.Andriess). Hij werkte veertig jaar als tropen bodemkundige in het ontwikkelingsveld. De achterflap zegt:

“Verstoorde aarde verhaalt hoe Anton Wildeboer, veldbodemkundige en ontwikkelingswerker avant la lettre, tussen koppensnellende Papoea's, onbereikbare Arabieren en andere verre volken zoekt naar de zin van zijn bestaan. Van idealist tot persona non grata. Dit is een hartverscheurend boek - dat tegelijkertijd op ironische wijze aanzet tot bezinning.”

Hoewel we voor het ter perse gaan van deze Nieuwsbrief niet het boek hebben kunnen inzien of lezen, menen we dat het voor veel NBV leden een buitengewoon boeiend boek zal zijn. In de volgende Nieuwsbrief wellicht een recensie!

Π